

תאריך עדכון: 19.3.23

שם המחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה

שם ומספר הקורס: מבוא לפרשנות המשנה

09-1569-01

שם הקורס באנגלית:

Introduction to the interpretation of the Mishnah

שם המרצה: ד"ר אהרן ארנד

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: ב

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

להקנות ידע בדבר התחנות המרכזיות בפרשנות המשנה, מראשיתה ועד ימינו.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

בקורס זה נציג תחנות מרכזיות בפרשנות המשנה. נתאר את מהות הפרשנות, את הפרשנות הקדומה למשנה, הפרשנות המאוחרת, הפרשנות בת ימינו. מקום יוקדש למסכת אבות שזכתה למעמד מיוחד ביהדות: נתאר את מעמדה ואת הפרשנות הענפה לה זכתה. כן נתאר לימוד המשנה לאורך הדורות ואת מוסד חברת משניות.

מהלך השיעורים:

השיעורים הם פרונטאליים, וכוללים דיון וניתוח משותף של מגוון מקורות המצויים בידי הסטודנטים. המקורות יכללו דוגמאות לדרך פרשנותו של כל אחד מפרשני המשנה.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות

1	מעמד המשנה ולימודה וזיקת התוספתא אליה	מקורות 4, 5, 6, 7, 14, 21, 25	משנה לעומת מקרא ותלמוד, השפעת הדפוס על הלימוד, שינון על פה, ניגון בלימוד
2	חברת משניות	מקור 4	המניעים להקמת החברה, תקנות החברה
3	מבוא על הפרשנות	מקור 13	מהות הפרשנות, תפקיד הפרשן, פרשנות ספרות הקודש, ריבוי פירושים
4-6	הפרשנות הקדומה למשנה	מקורות 1, 3, 7, 15, 22	האמוראים, הגאונים, רב נתן אב הישיבה, רמב"ם, ריבמ"ץ, ר"ש משאנץ, רע"ב
8-9	הפרשנות המאוחרת למשנה	מקורות 1, 16	תוספת יום טוב, מלאכת שלמה, קול הרמ"ז, תפארת ישראל
10-12	פרשנות המשנה בדורות האחרונים	מקורות 2, 9, 10, 17, 18	ביאליק, אלבק, קהתי, גולדברג, פליקס, פרשנות ספרותית, וולפיש, ספראי
13	מסכת אבות, מעמדה ופרשנותה	מקורות 3, 20, 23, 24, 26, 27	אבות ואבות דר' נתן, פרשנות שכלתנית, לקטנית, מחקרית, דרשנית

ג. דרישות קדם:

ידע מינימלי ויכולת קריאה בספרות התורה שבעל פה

ד. חובות / דרישות / משלוח:

השתתפות בשיעורים, הבאת חוברת הקורס להרצאות ועמידה בבחינה בסוף הקורס. מי שלא ישתתף ברוב השיעורים לא יוכל לגשת לבחינה שבסופו.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

עמידה בבחינה בסוף הסמסטר על החומר הנלמד במהלך הקורס. ציון הבחינה יהווה 100% מהציון הסופי של הקורס.

ו. ביבליוגרפיה:

חובה

1. ח' אלבק, מבוא למשנה, ירושלים תל אביב תשי"ט, עמ' 237-253

רשות

2. א"א אורבך, 'מבוא למשנה לחנוך אלבק', מחקרים במדעי היהדות, ב (תשס"ח), עמ' 708-715
3. נ' אילן, 'עיונים בפירוש למסכת אבות המיוחס לרב נתן אב הישיבה', עטרת יצחק (בעריכת י' טוביל), נתניה תשס"ד, עמ' 11-58
4. א' ארנד, 'לימוד משנה וחוברות משנה בעת החדשה', *Jewish Studies: an Internet Journal*, (2004) 3, עמ' 19-53
5. א' בן נון, 'סדר לימוד המשנה במשכנות תימן', תימא, יד (תשע"ז), עמ' 71-89
6. מ' ברויאר, אוהלי תורה: הישיבה תבניתה ותולדותיה, ירושלים תשס"ד, עמ' 129-133
7. נ' גוטל, 'דרך המלך במשנה: לבירור דרכו מגמתו אופיו ושיטתו של פירוש המשניות לרמב"ם', פרי הארץ, ה (תשמ"ב), עמ' 27-38; ו (תשמ"ג), עמ' 27-43
8. י"ש ווייס, אוצר פרקי אבות: ביבליוגרפיה של פירושים למסכת אבות שנדפסו משנת רמ"ה (1485) עד שנת תשע"ה (2015), לוס אנג'לס - ירושלים תשע"ו
9. א' וולפיש, שיטת העריכה הספרותית במשנה על פי מסכת ראש השנה, דיסרטציה, האוניברסיטה העברית תשס"א
10. א' וולפיש, מרבדי משנה – פרקי ברכות: עיון ספרותי ורעיוני במשנה מסכת ברכות, אלון שבות תשע"ח
11. י' זוסמן, 'כתבי יד ומסורות-נוסח של המשנה', דברי הקונגרס העולמי השביעי למדעי היהדות, III, ירושלים תשמ"א, עמ' 215-250
12. י"י כהן, מקורות וקורות, ירושלים תשמ"ב, עמ' 40-73
13. ז' לוי, הרמנויטיקה, תל אביב תשמ"ז
14. מ' מאיר, 'הוי רץ למשנה: משנה יומית', אשה חכמת לב: ספר זיכרון לשרה פרנקל (בעריכת ב' יניב), ירושלים תשע"א, עמ' 119-134
15. מ' מאיר, 'האם יש פערי משמעות בין נוסחי פסיקה שונים בפירושו של ר' עובדיה מברטנורא על המשנה?', נטועים, יח (תשע"ג), עמ' 201-214
16. מ' מאיר, הרב ישראל ליפשיץ: תולדותיו כתביו ודיון ראשוני בשיטתו הפרשנית בחיבורו תפארת ישראל, דיסרטציה, אוניברסיטת בר אילן תשס"ה
17. מ' מאיר, 'פירוש משנה מפורשת לר' אליעזר לוי', המעין, מו א (תשס"ו), עמ' 73-84

18. מ' מאיר, 'ששה סדרי משנה מנוקדים ומפורשים על ידי ח"נ ביאליק: קווים למפעלו הנשכח של ביאליק', נטועים, טז (תשי"ע), עמ' 191-208
19. מ' מאיר: כלי מחזיק ברכה: עיצוב משנה כפרשנות, גבעת שמואל תשע"ב
20. מ' קיסטר, עיונים באבות דר' נתן, ירושלים תשנ"ח, מבוא, עמ' 15-20
21. ע' שבת, 'לימוד משנה בין רבותינו הראשונים על פי הממצאים בפירושים סביב הלכות הרי"ף', עלי ספר, יט (תשס"א), עמ' 49-67
22. א' שוחטמן, 'ר' עובדיה מברטנורא: פרשן או גם פוסק?', פעמים, 37 (תשמ"ט), עמ' 3-23
23. י"ש שפיגל, מסכת אבות עם פירוש מרכבת המשנה לר"י אלאשקר, לוד תשנ"ג, מבוא, עמ' 19-16
24. י"ש שפיגל, פירוש מסכת אבות לר' מתתיהו היצהרי, ירושלים תשס"ו, מבוא, עמ' 42-44
25. מירה שפיגל, 'קריאה זמרתית של המשנה והגמרא במסורת יהודי תימן', תימא, ג (תשנ"ג), עמ' 92-113; ה (תשנ"ה), עמ' 127-143
26. ש' שרביט, 'מסורת בני תימן בקריאת מסכת אבות בשבת', תימא, ה (תשנ"ו), עמ' 45-53
27. ש' שרביט, 'מנהג הקריאה של אבות בשבת ותולדות הברייתות שנספחו לה בעקבותיו', בר אילן, יג (תשל"ו), עמ' 169-187